

законодавчої бази з урахуванням національних інтересів у внутрішній і зовнішній політиці.

Таким чином, розвиток системи інформаційного права в Україні можливий завдяки накопиченню нормативного матеріалу, що дозволяє врегулювати більшу сферу інформаційних відносин, виникненню та розвитку комплексних інститутів інформаційного права, і тому гостро постала проблема врегулювання та вдосконалення інформаційного законодавства.

Відтак, доречним буде зробити спробу звернутися до особливостей нормотворчої діяльності щодо таких об'єктів правового регулювання. Часто під час розробки того чи іншого проекту нормативно-правового акта суб'єкти нормотворення позначають певні поняття, категорії чи визначення, відображаючи їхні дефініції в сутності відповідного нормативно-правового акта. Наприклад, вони вводять у правову систему потрібні для реалізації відповідного акта поняття. Зокрема при використанні тих чи інших правових понять, категорій чи визначень у нормативно-правових актах по-різному може бути окреслене коло суспільних відносин, які є предметом правового регулювання в інформаційній сфері.

Важливим завданням держави на цьому етапі є створення правової підтримки та супроводу належного інформаційного середовища передусім для міжнародного співробітництва на основі загальноновизнаних норм і принципів міжнародного публічного права [4, с. 155].

Список використаних джерел:

1. Копилов В.А. Інформаційне право : підручник / В. А. Копилов. – К.: Право, 2002. – 345 с.
2. Цвік М. В., Ткаченко В. Д., Богачова Л.Л. Загальна теорія держави і права : підручник [для студентів 3-14 юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2002. – 432 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун; пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
4. Коваленко Л. П. Інформаційне право в Україні / Л. П. Коваленко // Проблеми законності. — № 119. — 2012. — с. 148—156

Доцент кафедри теорії держави та права НАВС, к.ю.н., доцент

Пікуля Тетяна Олександрівна

ДЕРЖАВА ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ: ПЛЮРАЛІЗМ НАУКОВИХ ТРАДИЦІЙ

Однозначних, вичерпних відповідей на проблеми виникнення, буття та розвитку держави, у суспільнознавстві не існує і з певністю можна прогнозувати, що й не буде сформульовано у жодній науковій доктрині або теорії найближчим часом.

Загалом сучасна теорія держави та права і, зокрема, російський вчений В. Чиркін виділяє п'ять основних підходів до поняття держави:

- 1) теологічний - держава створена Богом;
- 2) класичний (арифметичний) - виходить зі світського характеру держави, остання розглядається як єдність трьох елементів: влади, території та населення;
- 3) юридичний – розглядає державу перш за все з позицій нормативізму: як юридичну особу, сукупність правовідносин;
- 4) соціологічний – держава це – організація публічної політичної влади будь-якого типу, незалежно від форми та змісту;
- 5) кібернетичний – держава як особлива система у зв'язку з потоками інформації, прямими й зворотними зв'язками).

У XIX столітті суверенною вважалася держава, яка мала політичне визнання і статус якої ґрунтувався на «праві давності за звичаєм». Однак ця доктрина носила дуже розпливчастий і невизначений характер, так як критерії типу «політичне визнання» протидіючої сторони могли трактувати на свій розсуд. Актуальним питання про визнання держав стало у XX столітті, коли міжнародна правова система набула більш стрункий і логічний порядок. Із моменту проведення у

1919 році ряду всесвітніх конференцій і утворенням Ліги Націй їх організатори потрапляли в скрутне становище, визначаючи, кого слід запрошувати на конференцію, хто міг би стати членом Ліги Націй. Розв'язати проблему передбачалося на міжнародній конференції в Монтевідео (1933 рік). Підсумком цього форуму стало прийняття Заключної Конвенції, яка дала правове визначення держави, включивши в дефініцію чотири критерії: а) постійне населення; б) наявність певної території; в) існування уряду; г) здатність держави вступати в зносини з іншими країнами.

Український вчений А.В. Машков пропонує таку класифікацію підходів до розуміння та тлумачення держави.

З точки зору розуміння соціальної сутності держави всі державознавчі теорії можна поділити на три групи:

1. Стратні теорії. Прикладом такої теорії можуть служити погляди анархо-комуністів (найвідоміший представник - П. А. Кропоткін).

2. Теорії, які обґрунтовують загальносоціальну сутність держави. Це теорії, як правило, ліберальної та соціально-демократичної спрямованості, наприклад, теорія «держави - нічний охоронець».

3. Дуалістичні теорії розуміння сутності держави. До цих теорій відносимо:

1) марксистську теорію держави, де в її основі лежить діалектичний матеріалізм. У науковій літературі її часто називають історико-матеріалістичною або класовою теорією держави.

2) теорію плюралістичної демократії (представниками цих теорій є Г. Ласкі, М. Дюверже, Р. Дарендорф, Р. Даль та ін.). Її різновидами є: теорія дифузії влади, теорія зацікавлених груп тиску тощо.

З точки зору ставлення до необхідності залучення широких верств населення в управління державою та суспільства в цілому можна виділити теорії:

1. Теорії еліт, а саме технократична теорія, теорія кругообігу (циркуляції) еліт В. Парето.

2. Демократичні теорії. Наприклад, як демократична теорія може розглядатися: теорія плюралістичної демократії, теорія держави нічного охоронця, теорія держави «загального добробуту».

З точки зору розуміння ролі та значення права в державних та соціальних процесах державознавчі концепції можна поділити на:

1. Теорії, що розглядають право як основний визначальний (у тому числі діяльність держави) суспільний інститут. До таких теорій відносять:

1) теорію правової держави, засновником якої вважають І. Канта, хоча її передвісників можна знайти в історії думки стародавнього світу (Арістотель, Цицерон тощо).

2) лібертарну теорію держави, яку обґрунтовує низка російських вчених, зокрема, В. Нерсесянц.

3) націонал-соціалістичну теорію, що базується на ідеології расизму, який ділить людей за біологічними та соціальними ознаками на раси.

Класифікацію підходів до розуміння держави загалом та окремих аспектів її прояву можна провести і за іншими критеріями. При цьому слід пам'ятати, що кількість теорій, які так чи інакше можуть бути віднесені до державознавчих, в історії людської думки взагалі безмежна.

У спеціальній державознавчій літературі під державою розуміють, перш за все, особливу, універсальну для даного суспільства політичну організацію, що має публічну владу (державну) владу та спеціальний апарат управління суспільством.

Переважає більшість зарубіжних та вітчизняних авторів виділяє одні й ті ж ознаки держави, які були сформульовані ще у кінці XIX ст. з точки зору їх обов'язковості: обов'язкові, тобто ті, які притаманні будь-яким державам незалежно від форми, типу, стадії розвитку тощо, факультативні, тобто наявність яких не є обов'язковою, які відрізняють державу від інших схожих та однорідних соціальних явищ (інституцій).

До загальнообов'язкових ознак держави традиційно відносять: територіальну організацію влади (інститут громадянства, державний кордон); населення; публічний характер влади; примусовий характер влади; виняткові права на збір податків і грошову емісію; суверенний характер влади. Також необхідно враховувати критерії держави, що характеризують її як суб'єкта

міжнародного права: здатність вступати в мирні, добросусідські і рівноправні відносини з іншими державами; нести міжнародну відповідальність за вчинені правопорушення; брати участь у створенні норм міжнародного права; виконувати свої міжнародні зобов'язання; захищати свій міжнародно-правовий статус; здійснювати примус стосовно порушників міжнародного правопорядку.

Наведені загальнотеоретичні ознаки держави засвідчують, що не тільки у буденній свідомості, але й у науковій, коли говорять про державу, звичайно мають на увазі деякі однопорядкові явища, так начебто усі утворення, що позначаються даним поняттям, належали до одного й того класу. У певному розумінні, це так: під «сучасною державою» мають на увазі члена ООН, що володіє визнаним іншими членами цього світового клубу суверенітетом - як внутрішнім, так і зовнішнім. Вперше різні за типом політичного устрою, розмірами, релігійним та культурним середовищем політичні утворення «зрівняв» Н. Макіавеллі, позначивши їх як *lo stato*, тобто держави-стани, що було еквівалентно поняттю «політичний порядок». У науковому дискурсі за сімейством цих політичних порядків закріпилося поняття «держава».

Однак під загальною «парасолькою» сучасних держав розташовуються досить різні утворення, які сильно відрізняються один від одного за багатьма параметрами, не тільки за своїми розмірами, географічним положенням, місцем в світовому співтоваристві, але й за своєю природою.

Всі порівнювані між собою держави (члени ООН) формально рівні і суверенні, проте ступінь їх фактичної самостійності та спроможності підтримувати своє існування різна. Одні держави (їх не так вже й багато) в повному розумінні незалежні і самостійні в своїй внутрішній і зовнішній політиці. Інші при здійсненні своїх суверенних повноважень залежать скоріше від інших держав і міжнародного співтовариства, ніж від власних політичних, економічних та інших ресурсів. Вони не в змозі скільки-небудь самостійно відповідати на внутрішні та зовнішні виклики. Інакше кажучи, далеко не всі формально незалежні і визнані в цій якості держави є фактично самостійними у внутрішній і зовнішній політиці, тобто не всі держави використовують свої прерогативи суверена.

Індекс державності вказує на ступінь успішності, керованості, спроможності та ефективності держав. Він є інструментом визначення якості існування і здатності самостійно розвиватися, вирішувати внутрішні та зовнішні проблеми держав-членів ООН як політико-економічних суб'єктів, що дозволяє ранжувати країни в межах двох полюсів – «успішні держави» і «неспроможні держави». Серед змінних індексу державності виділимо: (1) частку зовнішньої допомоги у валовому національному доході держави; (2) вплив внутрішніх конфліктів на стабільність режиму; (3) час існування суверенної державності; (4) внутрішні конфлікти: наявність і масштаби жертв; (5) співвідношення заявок на патенти резидентів і нерезидентів; (6) територіальне вираження внутрішніх конфліктів; (7) наявність на території країни іноземних військових контингентів; (8) режим прив'язки національної валюти; (9) частка домінуючого етносу в структурі населення країни.

У сучасному світі «ступінь державності» як правило прямо пропорційна якості життя і обернено пропорційна рівню зовнішніх і внутрішніх загроз.

Лідери міжнародного впливу цілком очевидні - це США з гігантським відривом від усіх інших країн і більшість країн «великої вісімки» (тільки місця Канади і Італії займають Китай і Індія). Далі йдуть світові лідери регіонального і, «галузевого» (наприклад, фінансового, політичного і / або ідеологічного) впливу - Саудівська Аравія, КНДР, Туреччина, Республіка Корея, Бразилія, Пакистан, Іран Мексика, Єгипет, Індонезія та ін., з одного боку, і Нідерланди, Бельгія, Швейцарія та ін. - з іншого. Зона мінімального потенціалу міжнародного впливу (та й реального впливу взагалі) не менш очевидна, її «лідери» - Тувалу, Науру, Монако, Ліхтенштейн, Андорра, Мікронезія, Маршаллові острови, Тонга та ін.. «Ліліпути впливу» складають явну більшість країн світу.

Окрім держав з низьким індексом державності в даний час в світі налічується близько десятка територіальних утворень зі оспорюваним статусом (невизнаних держав). Ще близько двох десятків територій в більшій чи меншій мірі контролюються сецесіоністськими, визвольними або

повстанськими рухами, які претендують на свою легітимацію всередині відповідних країн і за кордоном. Крім того, ще кілька десятків територій наділені деякими ознаками державності і асоційовані з іншими державами настільки нетривіальним чином, що це змушує визнавати їх статус проблемним. Деякі з невизнаних або напіввизнаних держав існують як проблемні територіальні утворення досить давно, але інші з'явилися відносно недавно в зв'язку з розпадом великих багатоскладних держав з елементами імперської організації типу СРСР. Тим часом, більшість цих утворень об'єднує наявність загальних проблем підтримки порядку і безпеки, організації політичної влади і структурування політичної спільноти на їх територіях. Багато в чому схожість цих проблем пояснюється тим, що дані політичні утворення лише частково включені в міжнародну систему взаємного визнання і гарантій. Неврегульованість міжнародного статусу ставить під питання їх державну спроможність, здатність забезпечити виконання необхідних державних функцій.

Курсант 1-го курсу ВСФП НАВС Поморянська Юлія Володимирівна

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним з ключових напрямів діяльності держави полягає у виконанні завдань з захисту прав і свобод людини, охорони прав і законних інтересів державних і недержавних організацій, протидії злочинам та іншим правопорушенням. Цей різновид державної діяльності в юридичному аспекті отримав назву «правоохоронна діяльність», а інституції, що її здійснюють, – «правоохоронні органи». Ці поняття ще перебувають на стадії становлення й навколо них серед фахівців тривають активні дискусії.

Неоднозначне розуміння цих правових категорій зумовлене головним чином відсутністю чіткого визначення поняття «правоохоронні органи» в чинному законодавстві України. Зокрема ст. 1 Конституції України проголошує Україну правовою державою, одним з головних завдань якої є створення реального та діючого механізму захисту прав, свобод і охорона законом інтересів фізичних та юридичних осіб. Правоохоронна діяльність розглядається як вид державної діяльності, що здійснюється з метою охорони права, спеціально уповноваженими державними органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності із законом і за неухильного дотримання встановленого порядку. Це найзагальніше визначення поняття правоохоронної діяльності, що широко використовується в правовій літературі.

Правоохоронна діяльність є багатоаспектним явищем. Вона спрямована на блокування соціальних відхилень, локалізацію соціальної напруги або правових [конфліктів](#). Складну систему правоохоронної діяльності реалізують у різних діях, а саме: правовстановлюючих, правозабезпечувальних, правопримусувальних і правовідновлювальних [\[1, с.43\]](#).

Чільне місце в правоохоронній діяльності посідає судова діяльність ([судочинство](#)), яка здійснюється виключно [судами](#). Судам належить центральне місце в системі правового захисту конституційних та інших [правових цінностей](#). Діяльність судів становить універсальний механізм із захисту й охорони права, відновлення порушеного права, припинення порушення права, розгляд [спорів \(справ\)](#) у судовому засіданні.

Окремим аспектом правоохоронної діяльності є правозахисна діяльність, яка полягає в наданні кожній особі [правової допомоги](#) спірних питаннях, а також захисті [фізичних осіб](#) від [кримінального обвинувачення](#).

[Законодавство України](#) не містить чіткого переліку [державних органів](#), які є правоохоронними. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. дає неповний перелік органів, які для цілей цього Закону вважаються правоохоронними. У Законах України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. і «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 р. розкриваються лише основні ознаки правоохоронних органів. Низка [підзаконних нормативно-правових актів](#) містить невичерпні переліки таких органів.